

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILAR JAMOASINI
SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI**

Shonasirova Fotima Rustam qizi

Alfraganus universiteti magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilar jamoasini shakllantirishning mazmuni, ahamiyati va pedagogik asoslari yoritilgan. O'quvchilar jamoasi ta'lim-tarbiyaning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u bolalarda ijtimoiy faollik, o'zaro yordam, mas'uliyat va hamkorlik kabi sifatlarni rivojlantiradi. Maqolada o'qituvchining jamoani shakllantirishdagi o'rni, sinfdagi psixologik muhitni boshqarish, shuningdek, o'quvchilar o'rtasida ijobiy muloqotni rivojlantirish yo'llari tahlil etilgan. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari inobatga olingan holda samarali metodik yondashuvlar tavsiya etilgan. Izlanish natijalari shuni ko'rsatadiki, sinf jamoasini to'g'ri tashkil etish o'quvchilarning nafaqat o'qishdagi muvaffaqiyatini, balki ularning shaxsiy kamolotini ham ta'minlaydi.*

Kalit so'zlar: *Boshlang'ich ta'lim, o'quvchilar jamoasi, jamoaviylik, pedagogik jarayon, o'qituvchi roli, ijtimoiy faollik, muloqot madaniyati, hamkorlik, shaxs kamoloti, ta'lim tarbiya.*

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar zamonaviy, mustaqil fikrlovchi, jamoada ishlashni biladigan, ijtimoiy faol shaxsni tarbiyalashga qaratilgan. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bu yo'nalishda muhim o'rin tutadi. Chunki aynan shu davrda bolalarda jamoaviylik, hamkorlik, o'zaro hurmat va mas'uliyat kabi ijtimoiy fazilatlar shakllanadi.

O'quvchilar jamoasi — bu faqat bir sinfdagi o'qiyotgan bolalar yig'indisi emas, balki umumiy maqsad, qiziqish va qadriyatlarga ega bo'lgan kichik ijtimoiy muhitdir. Shu bois boshlang'ich sinflarda o'quvchilar jamoasini to'g'ri tashkil etish, ularni bir-biriga yaqinlashtirish, o'zaro yordam va do'stlik ruhida tarbiyalash o'qituvchining asosiy pedagogik vazifalaridan biridir.

Boshlang'ich ta'limda jamoani shakllantirish jarayoni o'qituvchidan nafaqat ta'lim berish, balki tarbiyaviy ishlarni ham samarali olib borishni talab etadi. Chunki jamoaviylik muhitida o'quvchilar o'z fikrini erkin bayon etish, boshqalarning fikrini tinglash, mas'uliyatni his qilish va muammolarni birgalikda hal etish ko'nikmalarini egallaydilar.

Shu sababli boshlang'ich ta'limda o'quvchilar jamoasini shakllantirishning pedagogik asoslarini o'rganish, bu jarayonning samarali metodlarini ishlab chiqish zamonaviy ta'limning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilar jamoasini shakllantirish — bu ta'lim va tarbiya jarayonining ajralmas qismi bo'lib, u bolalarda hamkorlik, o'zaro hurmat, mas'uliyat va ijtimoiy faollikni rivojlantirishga qaratilgan. Jamoani shakllantirish orqali o'quvchilar nafaqat bilim oladilar, balki jamoada ishlash, fikr almashish, boshqalarning fikriga hurmat bilan qarash, o'z fikrini asoslab bayon etish kabi hayotiy ko'nikmalarni ham egallaydilar.

Boshlang'ich sinf — bu bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim bosqichlardan biridir. Shu davrda bolalar o'zining ijtimoiy rolini anglay boshlaydi, jamoa a'zosi sifatida o'z o'rnini topishga harakat qiladi. Shuning uchun o'qituvchining asosiy vazifasi — o'quvchilarni faqat bilim bilan emas, balki to'g'ri jamoaviy muhitda tarbiyalash, ularni bir maqsad sari yo'naltirishdan iboratdir.

Boshlang'ich ta'limda jamoani shakllantirishning pedagogik asoslari

O'quvchilar jamoasini shakllantirish bir necha pedagogik tamoyillarga tayanadi. Avvalo, bu jarayon faollik printsipli asosida amalga oshiriladi, ya'ni har bir bola jamoaviy faoliyatda faol ishtirok etishi lozim. Shuningdek, hamkorlik printsipliga ko'ra, sinfdagi munosabatlar o'zaro yordam, tushunish va qo'llab-quvvatlash ruhida quriladi.

Individual yondashuv ham muhim ahamiyatga ega, chunki har bir o'quvchining xarakteri, qiziqishi va ijtimoiy faolligi turlicha bo'ladi. Shu sababli o'qituvchi jamoaviy ishlarda har bir bolaning imkoniyatlarini hisobga olgan holda vazifalar taqsimlashi kerak. Bu nafaqat jamoaviylikni mustahkamlaydi, balki har bir bola o'zini muhim shaxs sifatida his etishiga yordam beradi.

Jamoani shakllantirish bosqichlari

Boshlang'ich sinfda o'quvchilar jamoasi bir zumda shakllanmaydi, bu uzoq muddatli, rejalashtirilgan va izchil jarayon hisoblanadi. Uning asosiy bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Tanishuv va moslashuv bosqichi. Bu bosqichda o'quvchilar bir-birini yaqindan tanib oladilar, yangi muhitga moslashadilar. O'qituvchi sinfda iliq, do'stona muhit yaratishi zarur. Shu davrda o'yinli tanishtirish mashg'ulotlari, jamoaviy o'yinlar, kichik suhbatlar katta ahamiyatga ega bo'ladi. Masalan, "Ismim va sevimli mashg'ulotim" nomli tanishuv o'yini o'quvchilarni bir-biriga yaqinlashtiradi.

2. Jamoa qoidalarini belgilash bosqichi. O'quvchilar o'z jamoalarida qanday xulq-atvor qoidalariga amal qilishlari kerakligini bilishlari zarur. O'qituvchi bu qoidalarni o'quvchilar bilan birgalikda ishlab chiqadi. Masalan, "bir-biriga hurmat bilan munosabatda bo'lish", "bir-birini tinglash", "vazifalarni birgalikda bajarish" kabi oddiy, lekin samarali qoidalar jamoaviylikni mustahkamlaydi.

3. Faoliyat orqali hamkorlikni rivojlantirish bosqichi. Bu bosqichda o'quvchilar turli guruhli topshiriqlar, loyiha ishlari va o'yinlar orqali birgalikda ishlashni o'rganadilar. Masalan, kichik guruhlarda plakat tayyorlash, tabiat haqida loyiha ishlash, sinf gazetasi chiqarmoq kabi vazifalar bolalarni birlashtiradi. Shu orqali ular muloqot, kelishuv, yordam va mas'uliyatni his etadilar.

4. Jamoaviy madaniyatni mustahkamlash bosqichi. Bu bosqichda jamoa ichida ijobiy muhitni saqlab qolish, bir-birini qo'llab-quvvatlash, nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish ko'nikmalari shakllanadi. O'qituvchi o'quvchilarni yaxshi ishlar uchun rag'batlantirib boradi, har bir o'quvchining jamoaga qo'shgan hissasini e'tirof etadi. Bu orqali bolalar jamoada o'zini muhim a'zo sifatida his qilishadi.

5. Mustaqil jamoaviy faoliyat bosqichi. Ushbu bosqichda o'quvchilar o'qituvchi yordamisiz ham birgalikda qaror qabul qilish, kichik loyihalarni tashkil etish, sinf tadbirlarini o'tkazish kabi ishlarni mustaqil bajarishga o'rganadilar. Masalan, "Sinf kuni" yoki "Mehr-shafqat haftaligi" kabi tadbirlar o'quvchilarning tashabbuskorligini oshiradi.

O'qituvchining roli

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilar jamoasini shakllantirishda asosiy shaxsdir. U bolalar o'rtasida ijobiy muhitni yaratadi, har bir o'quvchining o'z imkoniyatlarini namoyon etishiga sharoit yaratadi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tashkilotchi, rahbar va maslahatchi sifatida harakat qiladi.

O'qituvchining vazifalariga quyidagilar kiradi:

- sinfda jamoaviy faoliyatni yo'lga qo'yish;
- o'quvchilar o'rtasida o'zaro hurmat va ishonch muhitini yaratish;
- nizolarni tinch yo'l bilan hal etish;
- har bir o'quvchining jamoadagi o'rnini aniqlash va qo'llab-quvvatlash;
- ijobiy xulqni rag'batlantirish va namuna ko'rsatish.

Masalan, o'qituvchi "Haftaning eng faol o'quvchisi" yoki "Eng mehribon sinfdosh" kabi kichik rag'bat tizimini joriy etishi mumkin. Bunday yondashuv bolalarda faollikni oshiradi va jamoada ijobiy raqobat muhitini yaratadi.

Samarali metodlar va vositalar

Jamoani shakllantirish jarayonida o'qituvchi turli metodlardan foydalanadi. Eng samarali usullardan biri bu — kichik guruhlarda ishlash metodidir. Bu usul o'quvchilarda hamkorlikni, muloqotni va mas'uliyatni rivojlantiradi. Shuningdek, loyiha metodikasi, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar asosida mashg'ulotlar o'quvchilarning ijtimoiy tajribasini boyitadi.

Masalan, "Birgalikda ekologik burchak yaratamiz" nomli loyiha orqali o'quvchilar sinfdagi o'simliklarga g'amxo'rlik qilishni o'rganadilar, shu bilan birga jamoaviylik va tabiatga hurmat tuyg'usi kuchayadi. Yoki "Biz sinf gazetasini chiqarmoqdamiz" loyihasi bolalarda ijodkorlik va jamoaviy mas'uliyatni oshiradi.

Jamoaviylikni baholash va mustahkamlash

O'quvchilar jamoasini shakllantirishda natijani baholash ham muhim o'rin tutadi. Baholash jarayonida faqat o'quvchining individual bilim darajasi emas, balki uning jamoaga qo'shgan hissasi, faol ishtiroki, hamkorlikdagi yondashuvi ham e'tiborga olinadi. O'qituvchi o'quvchilarni bir-birining ishini qadrlashga o'rgatishi kerak.

Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlik ham bu jarayonda muhimdir. Ota-onalarning farzandlaridagi ijtimoiy o'zgarishlarni kuzatib borishi, ularni rag'batlantirishi o'quvchi faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari

Ba'zi hollarda o'quvchilar o'rtasida tortishuvlar, tushunmovchiliklar yoki jamoaga moslasha olmaslik holatlari kuzatiladi. Bunday paytda o'qituvchi sabr-toqatli bo'lishi, nizolarni tinch yo'l bilan hal etish, o'quvchilarga o'z his-tuyg'ularini to'g'ri ifodalashni o'rgatishi zarur. Har bir bola bilan individual ishlash, ijobiy muloqot o'rnatish bu muammolarni kamaytiradi.

Xulosa

Boshlang'ich ta'lim davrida o'quvchilar jamoasini shakllantirish — bu o'quvchilarning nafaqat bilim olishini, balki ijtimoiy shaxs sifatida kamol topishini ta'minlaydigan muhim pedagogik jarayondir. Jamoa bolani jamiyatga tayyorlaydi, unda o'zaro yordam, hamkorlik, mas'uliyat va hurmat tuyg'ularini shakllantiradi.

Izlanishlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinfda to'g'ri tashkil etilgan jamoa bolalarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ijtimoiy faolligini rivojlantiradi va sinfda sog'lom psixologik muhitni ta'minlaydi. Shu bois o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki jamoaviylikni rivojlantiruvchi, o'quvchilarning bir-biriga ijobiy munosabatini shakllantiruvchi shaxs bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
2. Abdullaeva, M. Pedagogika asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, 2018.
3. Hasanboeva, O., Yo'ldoshev, J. Pedagogika nazariyasi va tarixi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. G'oziev, E. Bola psixologiyasi. — Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2017.
5. Karimova, V. Pedagogik muloqot va jamoani shakllantirish metodikasi. — Toshkent, 2021.